

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Lamak : ritual objects in Bali

Brinkgreve, L.F.

Citation

Brinkgreve, L. F. (2016, September 21). *Lamak : ritual objects in Bali*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/45614>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/45614>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/45614> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Brinkgreve, Francine

Title: Lamak : ritual objects in Bali

Issue Date: 2016-09-21

Samenvatting

Dit proefschrift beoogt een bijdrage te leveren aan de antropologische studie van materiële cultuur door de analyse van *lamak*, rituele objecten, in de culturele context van Bali. In de vele studies over allerlei aspecten van de materiële cultuur en de religie van Bali is er tot nu toe nauwelijks aandacht besteed aan rituele objecten die zijn gemaakt van vergankelijk materiaal, zoals palmsblad en rijstdeeg, en die derhalve *ephemeral* zijn, een kort leven hebben.

Lamak, langwerpige verticale ‘lopers’ die worden opgehangen aan altaren tijdens tempelrituelen, zijn een voorbeeld van dergelijke in principe vergankelijke objecten, gemaakt van palmsblad, maar zij komen ook voor in meer permanente vorm, gemaakt van onder andere textiel en munten.

De hoofdvraag van deze studie naar alle verschillende aspecten van de *lamak* is: waarom maken de Balinezen *lamak*, en waarom doen zij dat steeds weer opnieuw? De data voor deze dissertatie zijn voornamelijk verzameld tijdens antropologisch veldwerk op Bali in de jaren 1980 en 1990, en daarna is aanvullende informatie verkregen tijdens kortere bezoeken aan het eiland tussen 2001 en 2016. Verder is gebruikgemaakt van literatuur en van museumcollecties van *lamak* die deels door de onderzoekster zijn verzameld.

Na een inleidend hoofdstuk over de reikwijdte en de methodologie van deze studie wordt in drie hoofdstukken achtereenvolgens de betekenis behandeld van het gebruik en de functie van *lamak*, de versieringsmotieven en de materialen en technieken. Het vijfde hoofdstuk gaat in op de makers van *lamak*, op individuele en regionale stijlverschillen en op processen van verandering, zoals commercialisering. In het concluderende hoofdstuk worden de verschillende aspecten van de *lamak* met elkaar in verband gebracht en wordt de *lamak* vergeleken met andere vormen van *ephemeral*, vergankelijke, materiële cultuur. In een appendix is een catalogus opgenomen van de collectie *lamak* in Museum Volkenkunde en het Tropenmuseum.

Het bovenste gedeelte van een *lamak* dient tijdens rituelen als basis voor offers en het gedeelte dat naar beneden hangt is bedoeld als decoratie van het altaar waarop de offers zijn geplaatst. Hiermee vestigt een *lamak* de aandacht van de goden en vergoddelijkte voorouders op de voor hen bestemde offers. Door middel van het aanbieden van offers drukken Balinezen hun dankbaarheid uit voor de ‘zegeningen’ van de onzichtbare bewoners van de bovenwereld en hopen zij ook in de toekomst bescherming, welvaart en vruchtbaarheid te ontvangen. Zij voeren tempelrituelen uit in de hoop op de voortgang van het leven en de continuïteit van de samenleving. Doordat een *lamak* de zichtbaarheid en daardoor de effectiviteit van offers vergroot, draagt een *lamak* bij aan het positieve effect van het ritueel en is dit rituele object derhalve een mediator tussen hemel en aarde.

Zowel de structuur, als de versieringsmotieven, materialen en kleuren van een *lamak* dragen bij aan het rituele doel van de *lamak*. De langwerpige vorm is verticaal, want een *lamak* hangt altijd vanaf de offers naar beneden. De versieringsmotieven zijn geordend van boven naar onder en zijn gerelateerd

aan de verticale ordening van de kosmos en de bronnen van leven. Zij visualiseren hiermee de ‘zegeningen’ van vruchtbaarheid en regeneratie die vanaf de bovenwereld naar de wereld van de mensen stromen. In de vorm van de *cili*, het motief van de menselijke figuur, wordt het leven van de mens in relatie tot voorgaande en toekomstige generaties verbeeld. De combinatie van palmbladeren die licht en donker van kleur zijn, is een manifestatie van de fundamentele tweedeling die volgens de Balinezen de basis van het leven vormt. De materialen zelf, verschillende soorten palmbladeren, moeten afkomstig zijn uit de levende natuur (“*dari alam*”) en zijn hierdoor, net als de offers waarvan een *lamak* de basis vormt, een visualisering van de regeneratie van het leven, het beoogde effect van het ritueel. Bovendien is het proces van het steeds opnieuw creëren van een *lamak* hieraan gerelateerd. Daarom moeten ‘permanente’ *lamak* die van langer houdbaar materiaal zoals textiel en munten zijn gemaakt, voor de duur van het ritueel altijd worden aangevuld met een *lamak* van natuurlijk materiaal.

In de afgelopen 35 jaar hebben op Bali grote veranderingen plaatsgevonden, onder invloed van onder andere massatoerisme en verstedelijking. Hierdoor zijn zowel tijd om aan het creëren van rituele objecten te besteden als de benodigde palmbladeren schaarser geworden. Maar ondanks de gevolgen hiervan voor de *lamak*, zoals commercialisering van de productie en het gebruik van *lontar* palmblad dat langer houdbaar is, is de essentie van de *lamak* onveranderd gebleven.

Lamak zijn onmisbaar in rituelen, zij maken rituelen compleet. Zolang de Balinezen offeren aan hun goden zullen zij steeds opnieuw *lamak* (laten) maken.